

Asia: VN/20323/2020

Lausuntopyyntö hallituksen esitysluonnoksesta eduskunnalle sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen lainsäädäntöön sekä eräihin muihin lakeihin tehtävistä muutoksista sote-uudistuksesta johtuen (Sote100)

Valitkaa jompikumpi alla olevista vaihtoehdoista

Lausunnonantajalla on lausuttavaa esitysluonnoksesta

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen oltava hyvinvointialueiden ja sote-uudistuksen ydintoimintoja

- Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tulee olla tulevien hyvinvointialueiden ja koko sote-uudistuksen ydintoimintoja. Esitetty yhden prosentin rahoitusosuus hyte-toimintaan on riittämätön. Sitä tulee kasvattaa merkittävästi.
- Myös kuntien tulee osallistua ja toteuttaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimintoja.

Kuntoutussäätiö katsoo, että hyte-rahoituksen tulee olla riittävällä tasolla aidon ja vaikuttavan toiminnan aikaansaamiseksi. Kuntoutussäätiö pitää tärkeänä, että hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on toimintaa, jossa vastuita on niin hyvinvointialueilla kuin kunnillakin. Elinvoimaiset kunnat muodostuvat elinvoimaisista ihmisistä. Ihmisten toimintakyvyn ja osallisuuden turvaaminen monipuolisesti on tärkeä yhteiskuntapoliittinen tavoite kunnille ja hyvinvointialueille.

Sote100-lakipaketissa keskeinen asia on hyvinvointialueen ja kuntien välisten vastuiden, yhteistyömuotojen ja vuoropuhelun selkeä määrittely ja järjestäminen. Tämä koskee etenkin niitä tehtäviä, joissa sekä hyvinvointialueella että alueen kunnilla on jatkossa alueellisia ja kunnallisia tehtäviä, kuten hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen.

Järjestöjen toiminta tulee tunnistaa ja tunnustaa

- Hyvinvointialueiden on tunnistettava ja tunnustettava alueensa järjestöt ja niiden monipuolinen toiminta asukkaidensa hyväksi. Hyvinvointialueilla tulee olla tähän toimintaan varattuna avustuksia ja toimitiloja. Hyvinvointialueilla on oltava riittävä ymmärrys ja tietämys alueensa järjestötoimijoita, jotta ne voivat ohjata asukkaita järjestötoimintaan.
- Kuntoutussäätiö pitää tarkoituksenmukaisena sitä, että lakipakettiin on kirjattu yhteistyövelvoite järjestöjen kanssa. On kuitenkin varmistettava, että jokaiselle alueelle muodostuu toimiva yhteistyörakenne hyvinvointialueen ja järjestöjen yhteistyölle, ja hyvinvointialueille on nimetty vastuutaho järjestöyhteistyöhön.
- Myös kuntien tulee jatkaa yhteistyötä järjestöjen kanssa, ja huolehtia siitä, että ne turvaavat osaltaan alueensa järjestöjen toimintaedellytyksiä. Kunnilla tulee olla tähän varattuna avustuksia, tiloja ja strategiseen yhteistyöhön soveltuvia yhteistyömalleja ja kumppanuussopimuksia. Kuntien viranhaltijoilla tulee olla riittävä tietämys alueensa järjestötoimijoista, jotta he voivat osaltaan ohjata kuntalaisia järjestötoimintaan.

Kuntoutussäätiö painottaa, että hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on nostettava keskeiseksi yhteiskuntapoliittiseksi kysymykseksi sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutoksen rinnalle.

Järjestöjen toiminta hyvinvointialueilla ja kunnissa on monipuolista ja kattavaa. Niiden työpanoksen on arvioitu vastaavan 21 000 henkilötyövuotta. Lähes tuhat järjestöä tuottaa sosiaali- ja terveyspalveluja, mikä on noin 10 prosenttia Suomessa toimivista 10 000 rekisteröidystä sosiaali- ja terveysalan yhdistyksestä.

Sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisvastuun siirtyessä kunnilta hyvinvointialueille osa kunnista saattaa vähentää järjestöavustuksia, jolloin on suuri riski, että joidenkin järjestöjen toiminta hiipuu tai lakkaa jopa kokonaan, ja asukkaat jäävät vaille järjestöjen tuottamaa tukea ja toimintaa. Tämä kehityskulku tulee estää.

Hyvinvointialueiden ja kuntien on tärkeää sopia yhteisistä pelisäännöistä avustusten jaossa ym. toiminnoissa. Tämä edellyttää jatkuvaa yhteydenpitoa ja vuorovaikutusta.

Osa haavoittuvassa asemassa olevista ihmisryhmistä on tällä hetkellä pitkälti järjestöjen tuottaman avun varassa. Järjestöt ovat välttämätön resurssi yhdenvertaisen palvelun saatavuuden varmistamisessa, ja niiden antamaa tukea osallisuudelle on vaikeaa korvata.

Eriarvoistumiskehitystä tulee hillitä

- Palvelujärjestelmä voi kaventaa ihmisten hyvinvointi- ja terveyseroja vain, jos perus- ja erikoistason palvelut nivotaan nykyistä paremmin yhteen sekä jos terveydenhuollon, sosiaalihuollon ja muiden palvelusektoreiden yhteistyötä sekä palveluohjausta lisätään.
- Järjestelmään on rakennettava selkeät kannusteet terveys- ja hyvinvointierojen pienentämiseen mm. palveluhankinnoissa ja hankintastrategioissa sekä hyvinvointialueiden omassa palvelutuotannossa.
- Myös järjestölähtöisen toiminnan avun pitää olla sitä tarvitsevan ulottuvilla.
- Kuntoutussäätiö esittää, että järjestämislain 9 §:ssä on luotava edellytykset sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisten osaamis- ja tukikeskusten syntymiselle kaikkein vaativimpiin asiakastilanteisiin.
- Kuntoutussäätiö esittää, että järjestämislain 10 § (asiakkaiden palvelujen yhteensovittaminen) 2. mom. alkuun lisätään: Hyvinvointialueella tulee olla palvelujen integraatiota varmistava toimielin, jossa kaikilla sidosryhmillä on jäsenyys.
- Sosiaalihuoltoa on uudistuksessa kehitettävä yhdessä terveydenhuollon kanssa. Jos sosiaalihuollon uudistaminen jää valmistelussa sivurooliin, on se merkittävä riskitekijä etenkin eriarvoisuuden vähentämistä koskevan tavoitteen toteutumiseksi.
- Hyvinvointierojen kaventaminen ei ole mahdollista, jos palveluvalikoimaa nykyisestä olennaisesti rajataan tai asiakasmaksuja merkittävästi nostetaan.
- Tulee rakentaa sellaisia palveluita ja palvelukokonaisuuksia, jotka tukevat ihmisten toiminta- ja työkykyä sekä kuntoutumista, ja toteuttaa toimenpiteet riittävän varhaisessa vaiheessa.

Sosioekonomiset hyvinvoinnin ja terveyden erot ovat Suomessa edelleen suuria ja Suomen terveyspalvelujärjestelmä on yksi Euroopan eriarvoisimmista. Terveys- ja hyvinvointierojen kaventamisen tulee olla keskeinen tavoite sote-uudistuksessa.

Palveluissa ja palvelukokonaisuuksissa erityistä huomiota tulee kiinnittää niihin ihmisiin ja ryhmiin, joilla on runsaasti ja erilaisia toimintakyvyn ja työkyvyn haasteita, sekä syrjäytymiseen liittyviä riskejä.

Järjestelmään tulee rakentaa selkeät kannusteet terveys- ja hyvinvointierojen pienentämiseen mm. palveluhankinnoissa ja hankintastrategioissa sekä hyvinvointialueiden omassa palvelutuotannossa.

Monipuolinen osaaminen ja palvelut käyttöön

- Hyvinvointialueilla tulee hyödyntää tehokkaasti yksityistä ja kolmannen sektorin osaamista, järjestöjen auttamis- ja kehittämistyötä sekä palvelutuotantoa.

- Hyvinvointialueiden tulee huomioida järjestöjen monipuolinen rooli: järjestöjen tarjoama vertaistuki, kokemusasiantuntijuus, innovaatiotoiminta, kumppanuudet sekä järjestöjen tarjoamat palvelut, sekä integroida ne hoito- ja palveluprosesseihin sekä palvelurakenteisiin näiden saumattomana osana.

On tärkeää, että hyvinvointialueet pystyvät huomioimaan alueen erityispiirteet, alueelliset palvelutuotannon mahdollisuudet ja palvelutuottajat niin, että palveluiden järjestäminen ja tuotanto alueella on mahdollisimman kustannustehokasta ja vaikuttavaa.

Kuntoutus olennainen osa hyteä ja sotea

- Tutkimusten mukaan jopa joka kolmas ihminen tarvitsee jossain elämänsä vaiheessa kuntoutusta. Kuntoutuminen on laaja asia, ja se kattaa toimintakyvyn ja osallisuuden parantamiseen ja palauttamiseen tähtäävät toimenpiteet sekä ihmisen oman aktiivisuuden. Näitä tulee tukea niin hyvinvointialueilla kuin kunnissakin.
- Liikkumisen mahdollistava esteetön arkiympäristö, liikunta- ja kulttuuripalvelut sekä potilas- ja kansalaisjärjestöjen toiminta, kuten erilaiset kuntoutuskurssit, ryhmät ja vertaistuki, edistävät ihmisten toimintakykyä.

Kuntoutus on tärkeä osa hyvinvointialueiden ja kuntien toimintaa. Kuntoutus on investointi, johon sijoitettu euro tuottaa noin kolmen euron hyödyn asukkaiden hyvinvoinnin, terveyden ja osallisuuden paranemisena. Kuntoutumiseen liittyvät olennaisesti varhaisen vaiheen ennalta-ehkäisevät palvelut, hyte-työ sekä osallisuutta edistävät toiminnot. Järjestöjen huomioiminen toimintakykyä edistävissä palveluissa ja toiminnoissa on tärkeää, ja niiden asiantuntemusta tulee käyttää monipuolisesti toimintoja suunniteltaessa ja toteutettaessa.

Kuitunen Soile
Kuntoutussäätiö